

פניני הלכה ומנהג

פסקי הלכה

מאת הרב הגאון רבי אריה צבי רוטנברג שליט"א
רב דחסידי גור בארה"ב

חג השבועות

תשפ"ב

לעילוי נשמת
הרה"ח ר' מנשה גורטז'ל
בן הרה"ח ר' יוסף ז'ל
נלב"ע י"א חשוון תשס"א
ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י ידידו מוקיר זכרו הטוב שיחי לאוי"ט



בפרוס חג השבועות

א. כתב השל"ה הק' (מסכת תמיד סוף פרק נר מצוה) חל עלינו חובת התפילה ובקשה להש"י בכל צרכינו וכו', וביותר צריך זירוז להתפלל שיהיה לו זרע כשר עד עולם וכו', ולבי אומר לי שעת רצון לתפילה זו בערב ר"ח סיון, הוא החודש שבו ניתנה התורה ואז נקראים בנים לה' אלקינו.

ב. מראש חודש סיון ואילך שואלין ודורשין בהלכות חג השבועות (משנ"ב תכט סק"א בשם הגר"א).

ג. אין אומרים תחנון מתחילת ר"ח סיון עד י"ג בסיון (רמ"א תצד סעי' ג', ומשנ"ב קלא סקל"ו), ובשערי תשובה (קלא סקי"ט) כתב דבחוש לארץ יש שאין אומרים תחנון גם בי"ג סיון משום ספיקא דיומא^א.

ד. למנהגנו עורכים נישואין החל מראש חודש סיון ואילך, וכן נוהגים לברך שהחיינו החל מראש חודש סיון ואילך.

ה. מנהג ישראל תורה לנהוג דיני אבילות בימי הספירה, שלא לשמוע כלי זמר ומוזיק, ולמנהגנו אין שומעים כלי זמר ומוזיקה, אלא מג' ימי הגבלה ואילך, ומ"מ לצורך מצוה יש להקל כבר מר"ח סיון ואילך, וכמבואר בכף החיים (תצג סק"ט).

ו. למנהגנו אין מסתפרים אלא משלשת ימי הגבלה (שו"ע הרב תצג סעי' ו'), [ובר"ח גופיה לכו"ע אין להסתפר, כמ"ש במשנ"ב (רס סק"ז) מצואת ר"י החסיד], ויש שהקפידו ע"פ מנהג האר"י שלא להסתפר בשאר השנים אלא מליל ערב יו"ט אור לה' סיון (עי' שערי תשובה תצ"ג סק"ה).

ז. ב' סיון נקרא יום המיוחס, והטעם א) משום שביום זה אמר הקב"ה לבני ישראל והייתם לי סגולה מכל העמים, ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש. ב) משום שהוא מוטל בין ב' ימים מקודשים בין ר"ח לבין ג' ימי הגבלה (שו"ת האלף לך שלמה סי' של"א). ג) כי לפי הקביעות חל ביום זה יום הכיפורים שהוא יום המיוחס (עירון קדישין מהרה"ק מרוזין זי"ע, ובערוך השולחן תצד סעי' ז).

א. ועיין במאמרי קודש מכ"ק אדמו"ר שליט"א (נשא תשנ"ו) שכתב בדרך אפשר ולא להלכה למעשה שגם באר"י א"צ לומר תחנון בי"ג, עיי"ש.

ערב שבת קודש במדבר - ד' סיון

א. חייב אדם לטהר עצמו ברגל, ואי' בחי' הרי"מ לשבועות (ד"ה איתא בספרים) דאף דאי' (עי' משנ"ב רס סק"ז) דאין ליטול צפורני ידיו ורגליו ביום אחד, מ"מ בערב חג השבועות אין להקפיד על זה, עיי"ש טעמו.

ב. נוהגים לשתוח עשבים בבית הכנסת ובבתים זכר לשמחת מתן תורה, שהיו עשבים סביב הר סיני, כמו שכתוב (שמות לד, ג) גם הצאן והבקר אל ירעו וגו', וש"מ שהיה שם מרעה, ואף ביו"ט מותר לשתוח כיון שייחדן מערב שבת לכך.

ובחי' הרי"ם לשבועות (ד"ה נוהגין לשתוח) כתב עוד טעם לזה, לפי שמשה רבינו נולד בז' אדר, וכתוב ותצפנהו שלשה ירחים ותשם אותו בסוף, ונמצא שזה היה בשבועות, וזכר לנס זה שוטחים עשבים. וביכהו פאר לשבועות (ד"ה איתא בשו"ע) כתב עוד טעם נחמד לזה, דזה רמז לג' שמות היו"ט, דעש"ב נוטריקון ע'צרת ש'בועות ב'יכורים.

ג. נוהגין להעמיד אילנות בבית הכנסת ובבתים, להזכיר שבועות נידונין על פירות האילן ויתפללו על זה (מגן אברהם תצד סק"ה), [ועיין מש"כ במשנ"ב (תצ"ד סק"י) בשם הגר"א].

ד. המדליקים בשמן זית ומשתמשים בפתיל צף, צריכים להיזהר ביו"ט שלא לנקב או להרחיב את הנקב שבפתיל הצף, כי יש בזה משום תיקון מנא ומשום עשיית נקב (שש"כ החדש פי"ג סעיף כד), ולכן מהראוי להכניס כבר מערב שבת.

ה. מי שאומר יזכור ביו"ט שני, יש לו להדליק מערב שבת נר נשמה שדולק ג' ימים, ואם לא הדליקו מערב שבת, כתב הביאור הלכה (תקיד סעיף ה ד"ה נר) דבדיעבד יש להתיר להדליקו ביו"ט, דהוי כעין נר של מצוה שהוא לכבוד אבותיו, ובכהאי גוונא עדיף טפי להדליקו במקום שיהנה קצת מאורו כגון בבית הכנסת או ע"ג השולחן שאוכלים שם.

שב"ק במדבר - ה' סיון

א. מי שבדעתו להיות ניעור בליל שבועות, נכון שיכוון בדעתו קודם

אמירת ברכות התורה בבוקר בעיו"ט שחל השנה בשבת קודש, שאין בדעתו לפטור עצמו בברכת התורה שמברך, אלא רק עד עלות השחר דיו"ט, ובזה יצא מכל ספיקא, וכמבואר לקמן.

ב. אומרים אב הרחמים, אפילו אם יש שם ברית מילה או חתן (רמ"א סימן רפד סעיף ז, ונימוקי או"ח סימן רפד אות ג), ואין אומרים צדקתך בתפילת המנחה.

ג. בשבת קודש אין לומר בפיו שהולך לישן על מנת שיהיה לו כוח להיות ניעור בליל שבועות, משום שהרי זה כמזלזל בכבוד ובעונג השבת, אבל מותר להרהר ולחשוב כן (מגן אברהם רצ, ופמ"ג במשבצות זהב שם).

ד. הרוצה להוציא בשבת מהפריזר אוכל קפוא על מנת שימס ויהיה ראוי לאכילה בליל יו"ט רשאי לעשות כן, אלא שיש לו להיזהר בדברים אלו, א) אסור להוציא מאכל שאינו מבושל ואינו ראוי לאכילה משום שהוא מוקצה בשבת. ב) צריך להוציאו מוקדם בכדי שיהיה ראוי לאכילה בשבת, דאם לא כן הוי כמכין משבת ליו"ט. ג) בשעה שמוציא יזהר בדין ברירה, דהוי כבורר אוכל מתוך אוכל לאחר זמן דאסור, ועל כן יניחנו מערב שבת בנפרד.

ה. לענין אכילת סעודה שלישית בשבת זו, יש בזה מנהגים חלוקים, א) יש שנוטלים ידים לסעודה שלישית קודם שעה עשירית. ב) יש שנוטלים ידים לסעודה שלישית אחר תפילת מנחה כבכל שבת, ובכהאי גוונא צריכים להקפיד לאכול רק מעט יותר מכביצה שזה השיעור לקביעות סעודה בשבת, ועיין מש"כ בשער הציזון (תקכט סק"י). ומה שכתב בזה"ק (ח"ג צד:) שרשב"י לא אכל סעודה שלישית בשבת ערב יו"ט, היינו דוקא כשיום א' דיו"ט חל בשבת ויום ב' דיו"ט חל במוצ"ש כמפורש בזה"ק שם, עיי"ש.

ו. במקום שיש עירוב, מותר להביא את המחזור של שבועות בשבת לבית הכנסת, אם מעיין ולומד במחזור קצת בשבת קודש.

ז. בתפילת מנחה דשבת מתעטף הש"ץ בטלית, כבכל תפילת מנחה דערב יו"ט.

ליל א' דשבועות

א. אסור לעשות בשבת שום הכנה לצורך יו"ט, כגון הדחת כלים וסידור השולחן וכיו"ב, ורק משעת צאת הכוכבים של ליל יו"ט מותר.

וצריכות הנשים בצאת הכוכבים להקדים ולומר ברוך המבדיל בין קודש לקודש, וה"ה למי ששכח לומר ותודיענו בתפילת מעריב (משנ"ב רצט סקל"ו).

ב. בתפילת מעריב אומרים ותודיענו, ואם שכח לאומרו אינו צריך לחזור ולהתפלל כיון שעתידי להבדיל על הכוס. ואם נזכר אחר שכבר התחיל לומר ותתן לנו ה' אלקינו ועדיין לא סיים הברכה האמצעית צריך לחזור ולומר מותודיענו.

ג. שיירי הנרות והברזלים שנשארים בתוך הכוסיות של הנרות משבת קודש, כיון שאינם ראויים לשימוש חוזר הם מוקצה ואסור לטלטלם, אבל מותר לרוקנם ולהשליכם לצורך הדלקת נר אחר במקומו, אבל פחיות של נר ופתילות של שמן הראויים לשימוש חוזר אינם מוקצה, וכמו"כ יש להיזהר שלא להדביק את הנר ע"י חימומו באש.

ד. במוצש"ק ליל א' מוסיפים ואומרים ברכת הנר והבדלת היום בסדר יקנה"ז, גם נשים הנמצאות לבדן ועושות קידוש לעצמן אומרות כסדר הזה².

ה. טעה וסיים בחתימת הברכה המבדיל בין קודש לחול במקום המבדיל בין קודש לקודש, אם לא תיקן בתוך כדי דיבור, צריך לחזור ולומר ברכת המבדיל (שבט הלוי ח"ח סימן קיח).

ו. אם שכח ולא הבדיל בשעת הקידוש יבדיל מיד כשנזכר באמצע סעודתו ויאמר רק ברכת המבדיל. ואם נזכר רק לאחר שברך ברכת המזון צריך לברך גם ברכת בפה"ג.

ז. ברכת "מאורי האש" בהבדלה, יכול לברך על הנרות הדולקים לכבוד יו"ט, וכן מותר להדליק נרות במיוחד לצורך הבדלה דהוי צורך מצוה (תקיד סעיף ה).

ב. שמירת שבת כהלכתה ח"ב פס"ב עמ' עדר, וקובץ מבית לוי יח עמ' כא.

ח. וכשמברך בורא מאורי האש על ב' נרות לא יקרב אור הנרות זה אצל זה, כדי שלא יהיה נראה כשמפרידם אחר כך (עיי' במשנ"ב תק"ב סקי"ט, ובשש"כ פס"ב סעי' יח), וכשמדליק ב' גפרורים יש לזהר טפי לא להפרידם (עיי' בשו"ע תקב סעיף ב), וכהיום ניתן להשיג נר יקנה"ז שיש לו ב' פתילות.

ט. נשים שברכו שהחיינו בהדלקת הנרות, אם אינם מברכים בפה"ג בעצמן לא יענו אמן על ברכת שהחיינו של המקדש על הכוס, כיון דהוי הפסק בין הקידוש לשתיית הכוס (שבט הלוי ח"ג סי' סט, עיי"ש).

י. המנהג שהנשים שותות מכוס הקידוש אע"פ שגם הבדילו עליו.

יא. אי' בשו"ע (תקכ"ט סעי' א) דצריך לבצוע ביו"ט על שתי ככרות, ובוצעין אף בליל יו"ט מהעליונה תחילה כמ"ש במגן אברהם (תע"ה סק"ג).

יב. וכן חייב לקבוע כל סעודה על היין, וכתב במשנ"ב (תקכט סקי"א) דהיינו שצריך לשתות רביעית יין מלבד מה שקידש על היין מתחילה, ומי שקשה עליו לשתות יין יכול להקל בשתיית רביעית מיין ענבים.

יג. שכח לומר יעלה ויבוא בברכת המזון בסעודות יו"ט צריך לחזור ולברך, ואם נזכר קודם שהתחיל ברכת הטוב והמטיב אומר בא"י אמ"ה שנתן ימים טובים לעמו ישראל לששון ולשמחה את יום חג השבועות הזה, בא"י מקדש ישראל והזמנים.

יד. פרחים וענפי אילנות שייחד אותם מבעוד יום לנוי, אינם אסורים בטלטול משום מוקצה, ולפיכך אם הניח אותם בכלי עם מים מבעוד יום מותר לטלטלו בין ביו"ט ובין בשבת (שש"כ פכ"ו הלכה כה).

טו. אסור ליתן פרחים וענפי אילנות (אע"פ שייחד אותם מבעוד יום לנוי) ביום טוב ובשבת לתוך כלי שיש בו מים, אבל אם נתן אותם בכלי שיש בו מים מבעוד יום מותר להוסיף מים ביו"ט אבל לא בשבת.

טז. ומותר להוציאם מהמים (אם לא היכו שורשים במים) בין בשבת ובין ביו"ט, אבל אסור להחזירם למים בין בשבת ובין ביו"ט, מלבד בענפי אילנות שאינם עומדים להוציא שורשים דשרי להחזירם למים בשבת וביו"ט (שש"כ פכ"ו הלכה כו).

יז. אי' בפני מנחם (ליל שבועות תשנ"ג) דכ"ק האמרי אמת ז"ל אמר בשם

החידושי הרי"מ ז"ל ששבועות הוא היום היקר ביותר בשנה, וליל שבועות הוא זמן המסוגל לטהרה ויראת שמים. ואי' בירושלמי (ר"ה פ"ד ה"ח, כא.) ר' משרשיא בשם ר' אידי בכל הקרבנות כתיב חטא ובעצרת אין כתיב חטא, אמר להן הקב"ה מכיון שקיבלתם עליכם עול תורה מעלה אני עליכם כאילו לא חטאתם מימיכם. וכן אי' בחשבה לטובה מהרה"ק מאלכסנדר ז"ל דשבועות הוא כיום הכיפורים.

יח. נוהגין הרבה להיות נעורים כל הלילה לעסוק בתורה ועיקר העסק יהיה בתורה שבעל פה, והעידו שמרן האמרי אמת היה מעיין ואומר קצת מסדר תיקון ליל שבועות.

וכתב במגן אברהם (ריש סי' תצ"ד) דהטעם לפי שישראל היו ישנים כל הלילה והוצרך הקב"ה להעיר אותם, לכך אנו צריכים לתקן זה, והפני מנחם אמר דליכא מידי דלא רמיזא באורייתא דכתיב (שמות יט, ב) ו'יחן ש'ם י'שראל נ'גד ההר, דזה ר"ת ישנו. וכתב הבאר היטב (תצ"ד סק"ז) בשם האר"י הק' שכל מי שלא ישן בלילה כלל ויעסוק בתורה מובטח לו שישלים שנתו ולא יארע לו שום נזק.

יט. אי' בספר מיכלא דאסותא בשם הרה"ק מהר"ש מבעלזא זצוק"ל שאמר דת'ערוך ל'פני ש'ולחן הוא ר"ת ת'יקון ל'יל ש'בועות, דיכולין לתקן באהבה בתענוגים בסעודת יו"ט כמו בלימוד התורה, וכן אי' בנר ישראל מהרה"ק מרוזין זצללה"ה.

כ. בספרים הק' הפליגו בגודל הענין לחדש בעסק התורה בליל שבועות, ועי' בשפ"א (שבועות תרמ"ד ד"ה ענין) שכתב 'דכשזוכה האדם להאיר לבו בהבנת דבר חדש זוכה לטהרת הלב, ולכן צריך כל אחד לייגע עצמו בתורה בלילה זה, למצוא איזה התחדשות השייך לנפשו, ועי"ז זוכה לטהרה, שבלי לזה יורד טהרה לבנ"י כדאי' בזוה"ק (ח"ג צ"ז) לבעי ליה לנטרא דכיו עלאה דמטי עליה בההוא ליליא ואתדכי, וגם זה נכלל במתן תורה, שהקב"ה נותן גם הכלים להיות מוכן לקבל התורה והוא טהרת הלב'.

כא. אי' מהבע"ש הק' (הקדמת זוהר חי להרה"ק מקאמרנא, ח: מדה"ס) אזהרה גדולה שלא

ג. לשון הרב בשו"ע סי' תצ"ד סעי' ג', וכן מפורש בזוה"ק (ח"ג צח.) דבעי ליה למלעי בהאי ליליא אורייתא דבע"פ.

לדבר שום שיחה בטילה כל הלילה עד אחר אמירת כתר במוסף, כי בעת אמירת כתר עולין כל קישוטי הכלה שעשה בלימודו בלילה, וע"כ יזהר הרבה לטהר מחשבתו עכ"פ עד כתר.

כב. מי שניעור בליל שבועות ונרדם באמצע לימודו על אצילי ידיו דחשיב שינת ארעי, אינו צריך לברך ברכת התורה כשניעור משנתו קודם עלות השחר.

ואם דעתו לילך לישון על מיטתו אחרי עלות השחר, אפילו אם נרדם ע"ג הספסל וישן למעלה מחצי שעה דחשיב שינת קבע נמי א"צ לברך, דלא גרע מישר ביום שינת קבע דקיי"ל דא"צ לברך ברכה"ת כשניעור משנתו, וכשיקום משנתו על מיטתו יברך ברכת התורה.

כג. כתב בספר שער הכוונות (דרושי חג השבועות) בהגיע אשמורת הבוקר מעט קודם עלות השחר אז צריך שתטבול במקוה ותכוין אל המקוה העליון שהוא כתר עליון וכו' וע"י כן אנו מקבלים תוספת קדושה מבחי' הכתר הזה.

כד. מיד כשעלה עמוד השחר צריך ליטול ידיו ג"פ לסירוגין בלא ברכה כמ"ש בשו"ע (ד' סעי' יד), ואם בדעתו לישון שינת קבע מיד אחר לימודו יברך ברכת על נטילת ידים כשיקום משנתו, ואם אינו הולך לישון יברך על נטילת ידים רק אחר שעשה צרכיו כמ"ש בפמ"ג (א"א תצד סק"א).

כה. לענין ברכות התורה נחלקו הפוסקים אי קבעו חז"ל לברך ברכות התורה בכל בוקר כמו ברכות השחר או שקבעו לברך אחר שקם משנתו, ולפיכך הניעור בליל שבועות, אם בדעתו לילך ולישון שינת קבע מיד אחר לימודו, יברך ברכת התורה כשיקום משנתו.

כו. ואם אינו הולך לישון, אם ישן בשבת ביום שינת קבע, או שכיון בדעתו בברכת התורה בשבת שלא לפטור בברכתו רק עד עלות השחר דיו"ט, יברך ברכת התורה מיד כשעלה השחר, ואם לא עשה כן, אם יש לו ממי לשמוע ברכת התורה ישמע מאחר ויכוין לצאת בברכתו, ויאמר אח"כ מיד פסוקי ברכת כהנים כבכל יום, ואם אין לו ממי לצאת יכול לברך בעצמו כהכרעת הרב בשו"ע (סי' מ"ז סעי' טו).

כז. אם אינו הולך לישון לפני תפילת שחרית, כתב המשנה ברורה (מ"ו סק"ד) בשם השערי תשובה לענין ברכת אלקי נשמה והמעביר שינה,

שיראה לשימוע ברכות אלו מאחר, אולם מנהגנו ע"פ האר"י ז"ל כמ"ש בכף החיים (סי' מו סקמ"ט), שכל ברכות השחר מברך אפילו כשלא נתחייב בהן, כגון שהיה ניעור בלילה ולא הוצרך להעביר חבלי שינה מעיניו, מפני שאין הברכות על הנאת עצמו בלבד, אלא מברכים להקב"ה שברא צורכי העולם, וכמ"ש הרב בשו"ע (שם סעי' ז).

יו"ט א' דשבועות

א. כתב ביסוד ושורש העבודה (שער הצאן פ"י), שצריך לכוון מאד ביום זה בברכת אהבה רבה, כי זה היום עשה ה' לבחור בעם קדוש וקדשם בתורת אמת, ובשער יששכר (חג הביכורים צג) כתב דא"י בתיקונ"ז (נה.) דבשבועות יפקון מגלותא בזכותא דמשה, וידוע מש"כ בספר תולדות יעקב יוסף (ו'א' ו'ב.) בשם מרן הבע"ש הק' שנאמר לו מן השמים טעם איחור ביאת המשיח לפי שאין מאריכין בברכת אהבה רבה, וע"כ מהנכון ביום זה המסוגל להתפלל על פתיחת העינים בתורה ויום המזומן לגאולה, לכוין היטב בברכת אהבה רבה.

ב. בימים שגומרים בהם את ההלל, אם דילג וחיסר תיבה אחת לא יצא ידי חובתו (משנ"ב סימן תפח סק"ג, ושער הציון שם סק"ג).

ג. בימים שגומרים בהם את ההלל, מותר להפסיק רק כמו שמותר להפסיק בקריאת שמע^א, דהיינו אמן יהא שמיה רבה ואמן של דאמירן בעלמא, ואמן של ברכת האל הקדוש ושומע תפילה, ובקדושה מותר לומר קדוש, ברוך, וימלוך ה', ובמודים משתחוה ואומר מודים אנחנו לך.

ד. בשעת פתיחת הארון ביו"ט אומרים י"ג מדות, והטעם לפי שבפסח נידונין על התבואה ובעצרת על פירות האילן ובחג על המים, לכן אנו אומרים י"ג מדות של רחמים שיזכור אותנו לטוב.

ה. מנהגינו לשורר האקדמות קודם שמברך הכהן ברכת התורה כהכרעת הס"ז (תצ"ד סק"א), ומנהגנו שהש"ץ אומר חרוז אחד והקהל אומרים החרוז שאח"כ וחוזרים חלילה עד גמירא, [כמו שנוהגים באמירת

ד. או"ח סימן תפח סעיף א', וחיי אדם (כלל קיה סעיף ט), ועי' מש"כ במשנ"ב סימן סו סק"ב.

אנעים זמירות], ויסוד הדבר מהתוספתא (סוטה פ"ו ה"ב) דמשה אמר אז ישיר ובנ"י אמרו אשירה, משה אמר עזי וזמרת יה ובנ"י אמרו זה אלי ואנוהו.

ו. נוהגין לעמוד בקריאת עשרת הדברות, כמ"ש בתורה (שמות כ, טו) וירא העם וינעו ויעמדו. וקורין בתורה עשרת הדיברות בטעם העליון דהיינו שקוראים כל דיבור כפסוק אחד אפילו שיש בו כמה פסוקים, דהיינו בלא אתנחתא וסוף פסוק, וכן הפסוקים שיש בהם כמה דיברות מחלקים אותם כל דיברה כפסוק בפני עצמו, באתנחתא וסוף פסוק.

ז. הפטורת יום א' דשבועות במעשה מרכבה צריך לאומרה מעומד (באר היטב תצ"ד סק"ג).

ח. כתב בשל"ה הקדוש (מסכת שבועות, פרק גר מצוה ט') וז"ל: 'ודע כי כמו שבראש השנה רצה הקדוש ברוך הוא להשגיח ולדרוש מעשה בני אדם, כי הוא יום הבריאה הראשונה וחידוש העולם וכו', כן רצה ביום מתן תורה, שהוא מורה על חידוש העולם להשגיח ולדרוש על מעשה העולם ולדון על פירות האילן וכו', וכבר ביארנו כי הפירות ההם הנשמות הפורחות מאילנו של הקדוש ברוך הוא, והעולם נידון ביום זה על התורה שניתנה בו שבטלו עצמם ממנה, והוא אמרם על פירות האילן בלא השלימם בתורה ובמצות כראוי'.

ט. אי' בשפת אמת (תרל"ה) דכמו שכתבו חז"ל שכל הנביאים קבלו נבואתם מהר סיני, כמו כן בכל שנה ושנה מקבל כל אחד מישראל בחג הזה כל מה שעתיד להבין ולחדש בתורה, וז"ש אלמלא האי יומא כמה יוסף איכא בשוקא (פסחים סח:), האי יומא ממשי, זה החג שבו ניתן התורה בכל שנה.

י. המנהג לאכול מאכלי גבינה בחג השבועות^ה, והפוסקים האריכו בטעם הדבר, ואי' מהרה"ק מקאצק (אמת ואמונה ע' שיא) דלבני נח נאסר חלב משום איסור דבר מן החי, ולבנ"י מותר לשתות חלב כדילפינן בגמרא (בכורות ו:). מדכתיב זבת חלב ודבש, ונמצא דבשעת מתן תורה הותרו בחלב ומש"ה נוהגים לאכול מאכלי חלב, ובחי' הרי"מ

ה. ברמ"א (תצ"ד סעי' ג') כתב דהמנהג הוא רק ביום א' דשבועות, וכ"כ בשו"ע הרב (שם סעי' טז), אולם עיי' בכף החיים (שם סקס"ז) דה"ה ביו"ט ב'.

לשבועות (ד"ה נהגו לאכול) כתב טעם חדש דאי' בזה"ק דכל יום ויום משס"ה הימים שיש בשנה מכוון כנגד לאו מיוחד שבשס"ה לאוין שבתורה, וא"כ נראה לומר דמדסמין לא תבשל גדי בחלב אמו לראשית ביכורי אדמתך וגו' (שמות כג, יט) מוכח דהלאו של בשר בחלב הוא כנגד יום חג השבועות שנקרא בתורה חג הביכורים, ולכן צריך לעשות פעולה ניכרת שאנחנו מקיימים הלאו של בשר בחלב, וזה במה שנוהגים לאכול מאכלי חלב ונוהרים בקנוח והדחה בין אכילה זו לאכילת בשר הכל כדין וכדת. ורמז מן התורה דכתיב מנחה חדשה לה' בשבועתיכם, ר"ת חלב.

יא. ויש שנוהגין לאכול דבש וחלב, מפני שהתורה נמשלה לדבש וחלב וכמ"ש דבש וחלב תחת לשונך (באר היטב תצ"ד סק"ח).

יב. אי' בספר שיח שרפי קודש בשם הרה"ק רי"מ מגאסטינין זצ"ל, טעם המנהג שנוהגים לאכול בשבועות קרעפלעך, דהיינו בצק ממולא בגבינה, משום שהעולם אומרים שאוכלים קרעפלעך בעת שמכין, בפורים מכין המן, בעיוה"כ כפרות, בהוש"ר הושענות, ובשבועות הוא זמן מתן תורתנו, ואמר הקב"ה בראתי יצה"ר ובראתי לו תורה תבלין, ומכים בזה היצה"ר. ועושים ג' קרנות שכל מעשה היום משולש כדאי' (שבת פח.) בריך רחמנא דיהב אוריין תליתאי לעם תליתאי על ידי תליתאי ביום תליתאי בירח תליתאי.

יג. האוכל כזית מעוגת גבינה המעורב עם קמח (דגון), מברך בורא מיני מזונות ועל המחיה, לפי שגם הגבינה מצטרפת לשיעור כזית, וכמו שכתב במשנה ברורה (סי' ר"ח סקמ"ח, ושעה"צ שם סק"ג), ודוקא בעוגה שמעורב בה הקמח והגבינה יחדיו, אבל בעוגה שעשויה שכבות שכבות, שיש שכבה של בצק ומעליה שכבה של גבינה, אין הגבינה מצטרפת לשיעור כזית.

יד. קיי"ל כהסוברים דאין לאכול אפילו גבינה רכה ואחריה בשר בסעודה אחת בלא הפסק ברכה שלאחריה ביניהם, ולכך אין לאכול בתוך הסעודה מאכלי חלב ואחר כך בשר, אפילו אם ממתין ביניהם שיעור חצי שעה.

טו. וכמו כן האוכלים בקידוש היום קודם הסעודה מיני מזונות ומאכלי

חלב צריכים לברך בגמר אכילתם ברכה שלאחריה מעין שלש, כדי להפסיק בברכה אחרונה בין אכילת חלב לאכילת הבשר.

טז. ולפיכך מהנכון לאכול בקידוש היום קודם הסעודה מיני מזונות ומאכלי חלב, ואחר האכילה מפסיקים בברכת מעין ג', ומלבד ההפסקה בברכה אחרונה צריך להמתין שיעור חצי שעה כמ"ש בזוה"ק, ואין צריך להמתין חצי שעה בין גמר אכילת מאכלי החלב לתחילת הסעודה, אלא סגי במה שימתין חצי שעה בין אכילת מאכלי חלב לאכילת הבשר בסעודה¹. וצריך ג"כ לקנח (ע"י אכילה) ולהדיח (ע"י שתיה) פיו משיירי הגבינה. וצריך להיזהר להחליף המפה שאכלו עליה מאכלי החלב קודם הסעודה.

יז. מדינא צריכים האוכלים גבינה קשה להמתין שש שעות קודם אכילת בשר, ונחלקו הפוסקים אם בזמננו צריך להמתין אחר אכילת גבינה צהובה רגילה שש שעות, וכל אחד יעשה כמנהגו.

ועי' בקובץ תשובות (ח"א סי' נח) להגרי"ש אלישיב זצ"ל, דדעתו דאפילו בגבינה צהובה שנתרככה כגון פיצה וכיו"ב ג"כ צריך להמתין ו' שעות.

יח. המנהג אצל רבותינו הק' לזמר בשולחנות החג, בליל יו"ט ברוך הוא אלקינו שבראנו לכבודו, וביו"ט פיוט דיוצרות 'ועתה בנים שירו למלך', וכן 'אתה נגלית בענן כבודך על הר סיני' שאומרים בשופרות במוסף דראש השנה.

יט. אסור לעשות שום הכנה לצורך יו"ט שני כגון בישול, הדחת כלים, סידור השולחן וכיו"ב, ורק משעת צאת הכוכבים של ליל יו"ט שני מותר.

והרוצה להוציא ביו"ט א' מהפריזר אוכל קפוא על מנת שימס ויהיה

1. ח"ב קכה. ואע"ג דבזוה"ק כתיב שעתא חדא, כבר כתבו האחרונים דשעתא חדא לאו דוקא אלא שיעור הפלגה, ומצינו בגמרא (שבת ט:) דשיעור הפלגה היינו חצי שעה.

2. וכן כשמתנינים ו' שעות בין אכילת בשר לאכילת חלב, מחשבים השעות מגמר אכילת הבשר ולא מזמן גמר הסעודה כמ"ש האחרונים ביו"ד סי' פ"ט. ועי' בספר עולת ראיה סי' נ"ט, דדעתו להחמיר דבעינן להמתין בין גמר אכילת מאכלי חלב ותחילת הסעודה.

ח. עי' יכהן פאר לשבועות (ו"ה כ"ק מו"ח) שנשאל בשעת השולחן מהשפ"א זצללה"ה על הנוסח ועתה בנים שירו למלך, דהול"ל שירו לאב, עיי"ש תירוצו. ועי' בפני מנחם לשבועות (תשנ"ה ביום ד"ה ועתה). ועיי"ש (תשנ"ג ביום מ"א ד"ה מקום) שכ' ו'עתה ב'נים ש'ירו ל'מלך ר"ת שלבו, רומז להא דאי' לעולם ילמד אדם במקום שלבו חפץ, וכשלומדים בשמחה ה"ז שירו למלך.

ראוי לאכילה בליל ב' דיו"ט רשאי לעשות כן, אלא שיש לו להיזהר בדברים אלו, א) אסור להוציא מאכל שאינו מבושל ואינו ראוי לאכילה משום שהוא מוקצה. ב) צריך להוציאו מוקדם בכדי שיהיה ראוי לאכילה ביו"ט א', דאם לא כן הוי כמכין מיו"ט ליו"ט. ג) בשעה שמוציא יזהר בדין ברירה, דהוי כבורר אוכל מתוך אוכל לאחר זמן דאסור, ועל כן יניחנו מערב שבת ויו"ט בנפרד.

יו"ט ב' דשבעות

א. אותם המדליקים בשמן נכון שיחליפו הפתילות בליל יו"ט שני כיון שיש בזה חשש של מכין מיו"ט ליו"ט (משנ"ב תקא סק"ד, ועיין בערוך השלחן תקא סעיף טז), וכמו כן יש להיזהר שלא להדביק את הנר לפמוט ע"י חימומו באש.

ב. נוהגים לומר מגילת רות בשבעות (רמ"א ת"צ ט'), וכתב במשנ"ב (שם סקי"ז) דבחו"ל נהגו לקרותה ביו"ט שניט.

והטעם שקורין מגילת רות, כדאי' בילקוט שמעוני (רות רמז תקצו) 'ומה ענין רות אצל עצרת שנקראת בעצרת בזמן מתן תורה, ללמדך שלא ניתנה תורה אלא ע"י יסורין ועוני'. ובשערי תשובה (תצ"ד סק"ו) כתב דהטעם לפי שמגילת רות נכתבה ליחס את דוד המלך, ודוד המלך ע"ה נסתלק בעצרת (תוס' חגיגה יז. ד"ה אף), ומסתמא נולד בעצרת כדאי' (קידושין לח). שהקב"ה יושב וממלא שנותיהם של צדיקים מיום ליום [וכ"כ בספר בכור שור (ב"ב יג.)], ולכך קורין מגילת רות לייחס דוד המלך ביום לידתו, וכ"ק אדמו"ר פני מנחם זצללה"ה הוסיף ע"ז דאי' בירושלמי (ברכות פ"ב ה"א, יג.) שאמר הקב"ה לדוד ימים מלאים אני מונה לך, והטעם שנמנו לדוד ימים מלאים, משום דאי' בילקוט שמעוני (ח"ב רמז תתמ"ג) שלדוד המלך ע"ה לא היו שנים ונתן לו אדה"ר שבעים שנה משנותיו, ונמצא שקיבל בדיוק ע' שנים ולכן היו ימיו מלאים.

ג. אי' בספר חידושי הרי"מ לשבעות "שאלתי את הרבי מקאצק זצ"ל למה עושים שני יו"ט בחג השבועות, הא גם אבותינו שבגולה אחר שעבר רוב חודש ניסן כבר ידעו מתי נתקדש באמת ר"ח ניסן, והיו

ט. ועי' בפמ"ג (ת"צ אשל אברהם סק"ח) דכיון דעיקר נתינת התורה בז' היה ועוד שבלי ל' א' נייעורים, ע"כ תקנו לומר ביו"ט שני.

יודעין לעשות חג השבועות ביום החמישים מיום הראשון של פסח, והשיב לי שזהו עפ"י דאי' בגמרא (ר"ה כה) אתם אפילו מוטעין אתם אפילו מזידין".

ובספר דגל יהודה (לחתן אחיו הגה"ח ר"י הלוי קמינר זצ"ל) ביאר כוונתו הק', דכיון דהביתוסין היו מתכונין להטעות הב"ד כדי שיהיה יום ט"ז ניסן ביום א', ואם אירע שהטעו את החכמים ונודע לחכמים שהטעו אותם, אע"פ שחודש ניסן כבר איקבע זמנו כדאמרינן אתם אפילו מוטעין, מ"מ קביעות חג השבועות תדחה ביום אחד, וע"ז נאמר אתם אפילו מזידין, שביד הב"ד להזיד ולקבוע המועדות שלא בזמנם דהיינו שיקריבו שתי הלחם ביום נ"א, וכפשטיה דקרא דכתיב עד ממחרת השבת השביעית תספרו חמישים יום והדר והקרבתם מנחה חדשה לה', וא"כ שפיר עדיין היו מסופקים רבותינו שבגולה דילמא איתרמי כן ובמכוון עשו ב"ד הגדול יום חג השבועות ביום של אח"כ.

אמנם בשו"ת חתם סופר (או"ח סי' קמ"ה) כתב, דיו"ט דשבועות הוא משום גזירה אטו פסח וסוכות', וכתב עוד שם דמשום דבעי חיזוק טפי, רמז לנו משרע"ה ענין יו"ט שני דגליות דוקא בחג השבועות, כמ"ש המג"א (ריש סי' תצ"ד) דענין שהוסיף משה יום אחד מדעתו בא לרמוז למו ענין יו"ט של גליות.

דין בן חו"ל הנמצא בא"י ביו"ט שני של גליות

א. נחלקו הפוסקים אם מותר לומר לבן ארץ ישראל לעשות לו מלאכה ביו"ט שני, דדעת האגרת משה (ח"ג סי' עג) והמנחת יצחק (ח"ז סי' לד) דאסור, אמנם דעת הגרש"ז אויערבאך להקל, וכמו שכתב בשמירת שבת כהלכתה (פל"א הערה פ) בשמו, ומהראוי שלא להקל אלא לצורך. וכל זה דוקא במלאכה שאינה לצורך אוכל נפש, אבל במלאכה לצורך אוכל נפש לכו"ע שרי, שהרי גם אמירה לנכרי ביו"ט הותרה לצורך זה.

י. וכן מורה לשון הרמב"ם (פ"ג מהל' קידוש החודש הי"ב) "וכדי שלא לחלוק במועדות התקינו חכמים שכל מקום שאין שלוחי תשרי מגיעין שם עושין שני ימים, אפילו יו"ט של עצרת".

- ב. ומ"מ לכו"ע מותר לומר לבן ארץ ישראל ברמז שלא בדרך ציווי שיעשה עבורו מלאכה כל שהיא, וכן לכו"ע אם עשה בן א"י מעצמו מלאכה עבורו מותר ליהנות ממלאכה זו, [ולא דמי למלאכה שעשה נכרי עבורו בשבת דאסור לו ליהנות ממלאכה זו].
- ג. וכיון שאפשר לומר ברמז שלא בדרך ציווי, יש להימנע שלא לומר לבן ארץ ישראל לעשות לו מלאכה ביו"ט שני.

תשלומין כל שבעה

- א. אי' בספר חידושי הרי"ם (ערך חסידות, עמ' שנו) "במוצאי החגים וימים טובים רגילים החסידים לרקוד, וזאת משום שכשיהודים מקיימים מצוה נעשה בשמים עת רצון, ולכן רוקדים".
- ב. אי' בשו"ע (תכ"ט סעי' ב) נוהגין להרבות קצת באכילה ושתייה באסרו חג, וכל העושה כן נחשב לו כאילו בנה מזבח והקריב עליו כל הקרבנות.
- ג. אי' בלב שמחה (נשא תשמ"ב) דשגור בפי העולם "שבת נאך שבועות איז נאך שבועות", לפי ששבת הוא ענין קבה"ת כדאי' (שבת פז:). לכו"ע בשבת ניתנה תורה לישראל, וכדאי' (תנא"ר פ"א) שבת יעשה כולו תורה. ואדמו"ר הרמ"ש מבויאן זצ"ל הגיד טעם נפלא, עפ"י דברי הגמרא (חגיגה כו:) דאמר ריש לקיש מאי דכתיב על השלחן הטהור וכו' מלמד שמגביהין אותו ומראין בו לעולי רגלים לחם הפנים ואומרים להם ראו חבתכם לפני המקום סילוקו כסידורו דאמר רבי יהושע בן לוי נס גדול נעשה בלחם הפנים כסידורו כך סילוקו שנאמר לשום לחם חם ביום הלקחו, שהיה לחם הפנים חם בשבת בעת סילוקו כמו שהיה בשבת הקודמת חם בשעת סידורו, והנה בחג הפסח והסוכות הנמשכים שבעה ימים אפשר היה להראות בשבת חול המועד את שולחן הפנים לפני עולי הרגלים, משא"כ בחג השבועות הנמשך רק יום אחד כיצד הראו לעולי הרגלים את לחם הפנים, אלא ע"כ שהיו עולי הרגלים נשאים בירושלים עד אחר שבת הסמוכה לחג השבועות, כמ"ש בשו"ת הרדב"ז (ח"ו סי' ב' אלפים קע"ח), ומש"ה קוראים לשבת שלאחר שבועות על שם החג.

זמנים לחג השבועות תשפ"ב

מוצאי יו"ט	זמן ליל ב'	עלות השחר	זמן ליל א'	
9:14	9:13	3:40	9:12	ברוקלין
9:15	9:14	3:40	9:14	סטעטן איילענד
9:16	9:16	3:36	9:15	מונסי
9:13	9:13	3:44	9:12	לעיקוואד
10:26	10:25	3:34	10:23	לונדון
11:05	11:04	2:03	11:02	אנטוורפן
10:48	10:47	2:40	10:46	מונסטיר
10:20	10:19	3:10	10:18	ציריך

